

ASMENINIŲ BIBLIOTEKŲ PAVELDAS LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

DAIVA LIUDAVIČIENĖ, ANA VENCLOVIENĖ

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
Žygimantų g. 1, LT-01102 Vilnius, Lietuva
El. paštas: liudaviciene@mab.lt, vencloviene@mab.lt

Apžvalgoje aptariama Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje taikoma knygų kolekcijų tvarkymo praktika: apibūdinamos trys vertingiausios pastaraisiais metais gautos kolekcijos, kurioms įprasminti pasirinkti skirtingi būdai: Mykolo Giedraičio (g. 1929), Antano Rimvydo Čaplinsko (1939–2011) ir Justino Marcinkevičiaus (1930–2011).

Reikšminiai žodžiai: asmeninių bibliotekų paveldas, asmeninė biblioteka, kolekcija, kolekcijų tvarkymo praktika.

Kalbant apie asmeninių bibliotekų paveldą Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje tikslinga paminėti bibliotekos fundatorių Tada Vrublevskį (Tadeusz Wróblewski, 1858–1925), kuris buvo ne tik garsus Vilniaus advokatas, visuomenės ir kultūros veikėjas, bet ir aistringas bibliofilas. Iš savo tėvų, Eustachijaus ir Emilijos, paveldėjęs sukaupą turtingą biblioteką, Tadas Vrublevskis įvairiais būdais ją puoselėjo ir pildė vertingais rinkiniais. Savo atsiminimų knygoje *Neužgijusios žaizdos* Viktoras Biržiška rašė: „šykštus privačiam gyvenime, kuriam buvo gaila pinigų net valgiui, <...>, jis negailėjo jokių išlaidų savo puikiai bibliotekai papildyti, o iš mūsų iškaulindavo savo bibliotekai po vieną egzempliorių mūsų leidžiamų

jų Vilniuj knygų“ [3, 98]. Būdamas garsus advokatas ir turėdamas finansinių galimybių, T. Vrublevskis kaupė vertingas knygas, rankraščius, meno kūrinius, supirkdamas išstis nusigyvenusių dvarininkų, žymių kultūros veikėjų bibliotekas, rinkinius. Tarp jų buvo generolo Jozefo Veizenhofo (Józef Weyssenhoff) kolekcija, masonų veiklos archyvas, istoriko Mykolo Balinskiego, žytaus Vilniaus spaustuvininko Juozapo Zavadskio, grafų Platerių ir kitų rinkiniai po kelis tūkstančius tomų [9, 40]. Šis turtas buvo saugomas bute Universiteto g. 9, Vilniuje, kur ilgainiui ėmė trūkti vietos. 1912 m., siekiant Vilniuje įkurti viešąją biblioteką, T. Vrublevskio iniciatyva buvo įsteigta Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos draugija, kuri vėliau

buvo pertvarkyta į Vrublevskių draugiją mokslui remti.

Taigi, matome, kad jau nuo bibliotekos formavimosi ištakų asmeninių kolekcijų patekimas į Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteką nebuvo naujas reiškinys. Tai tarsi tradicija, kurią padiktavo pats bibliotekos steigėjas T. Vrublevskis ir kuri tęsiasi iki šių dienų.

Šios apžvalgos tikslas – aptarti per pastarąjį dešimtmetį į Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteką perduotas tris vertingas asmenines bibliotekas kaip tris skirtingus asmeninio knygos paveldo įprasminimo atvejus. Taip pat siekiama įvardyti problemas, kylančias tvarkant perduotų privačių asmenų kolekcijas, jas saugant ir siekiant kuo efektyviau atspindėti. Kalbant apie asmeninių bibliotekų paveldą vartojamas terminas *asmeninė kolekcija* tokia prasme, kokia ji pateikta *Knygotyros* enciklopediniame žodyne [4, 200–201].

Lietuvoje egzistuoja įvairi asmeninių bibliotekų tvarkymo praktika ir ji nuolat tobulinama. Žvilgterėję į įvairių bibliotekų internetinius puslapius, matome, kad bibliotekos stengiasi kuo informatyviau pristatyti skaitytojui savo saugomas asmenines kolekcijas, tačiau taip pat pastebima, kad šią praktiką būtina tobulinti.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos internetiniame puslapyje yra išskirtos rubrikos *Rinkiniai ir kolekcijos*, sudarytas sąrašas, suteikiantis galimybę peržiūrėti atskirų kolekcijų knygų aprašus bei užsakyti pageidaujamą leidinį. Toks kolekcijų pristatymo būdas viešojoje erdvėje

pasirinktas kaip išeitis siekiant parodyti atskiras kolekcijas kaip visumą. Tai nors iš dalies išsprendžia problemą, kai dėl patalpų stygiaus kolekcijų leidiniai yra išsklaidyti po skirtingas bibliotekos saugyklas. Skaitytojas turi galimybę pamatyti atskirus kolekcijos leidinius internetiniame kataloge, nereikia leidinių ieškoti pagal jiems suteiktą šifrą. Toks kolekcijų pristatymas padeda atskleisti gautos literatūros įvairovę ir vertę. Manome, kad ateityje būtų naudinga pridėti ir trumpą kiekvienos kolekcijos apibūdinimą. Tai suteiktų skaitytojui daugiau naudingos informacijos.

Pastaraisiais metais Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondai aktyviai pildomi privačių asmenų ir įvairių įstaigų dovanojamų knygų rinkiniais. Paminėtini Lietuvos archeologų Reginos Volkaitės-Kulikauskienės (1916–2007) ir Prano Kulikausko (1913–2004), geologo ir geografo prof. Vytauto Gudelio (1923–2007), ekologo, biomedicinos mokslų daktaro Kazio Ėringio (1921–2006), Marijonų vienuolijos bibliotekos Romoje dovanoti leidiniai ir kt. Visos šios kolekcijos atsispindi elektroniniame bibliotekos kataloge [8]. Kadangi bibliotekos elektroninis katalogas pradėtas kurti tik 1995 m., tad iki 1995 m. gautos asmeninės kolekcijos elektroniniame kataloge kol kas neatsispindi. Tarp tokių būtų ir 1964 m. gauta Konstantino Jablonskio (1892–1960) asmeninė biblioteka (Rankraščių skyriuje saugomas Konstantino Jablonskio fondas F256)). Pagerbiant šviesų mokslininko ir turtingos asmeninės bibliotekos savininko atminimą 1968 m. buvo įsteigtas memo-

rialinis akademiko Konstantino Jablonskio fondas ir iki šiol jis saugomas Retų spaudinių skyriuje [7, 55]. Šiame fonde yra apie 9000 egzempliorių. 2012-ieji yra jubiliejiniai K. Jablonskio metai, todėl minint vieno ryškiausių istorijos mokslo kūrėjo, akademiko gimimo 120 metų sukaktį ir norint prisidėti prie šio iškilaus žmogaus atminimo įamžinimo 2012 m. planuojamas Konstantino Jablonskio asmeninės bibliotekos retrospektyvusis katalogavimas, perkeliant kolekcijos informaciją į elektroninį katalogą. Taip pat biblioteka ketina surengti jam skirtą parodą. Ši bibliofilinė biblioteka, laikytina raritetų rinkiniu, yra aktyviai skaitoma, taigi tokių ypatingą susidomėjimą keliančių asmeninių bibliotekų aprašymas elektroniniame kataloge yra ypač reikalingas. Taip pat paminėtinas ir archeologės Marijos Gimbutienės (1921–1994) fondas, kaip atskiras visetas saugomas Retų spaudinių skyriuje. 2011 m. nuo sausio 23 d. iki balandžio 8 d., minint profesorės Marijos Birtutės Alseikaitės-Gimbutienės 90-ąsias gimimo metines, Tado Vrublevskio skaitykloje veikė paroda „Profesorės Marijos Gimbutienės atminimui“ [2]. Rankraščių skyriuje laikomas M. Gimbutienės archyvas (F339). Didžioji bibliotekoje esančių kolekcijų dalis dėl patalpų stokos saugoma skirtingose saugyklose.

Siekiant kuo informatyviau atspindėti gautas asmenines kolekcijas, rūpinamasi, kad skaitytojas, radęs tam tikros kolekcijos knygą, gautų apie ją kuo daugiau informacijos. Kuriant įrašus *Marc* formatu (ALEPH 18 versija), pažymimos knygose esančios dedikacijos. Dovanotų kolekcijų leidinių ap-

rašuose OPAC pastaboje nurodoma, kokiai kolekcijai leidinys priklauso. Ši pastaba yra lengvai pastebima skaitytojų, užsisakančių leidinius. Dovanotų knygų kolekcijos šifruojamos įprastinio fondo šifro pabaigoje pridodant kolekcijos atpažinimo kodą, dažniausiai sudarytą iš pirmų dovanotojo pavardės raidžių, pavyzdžiui, Antano Rimvydo Čaplinsko dovanotos kolekcijos šifro gale nurodomos raidės *Cap*. Pagal suteiktą šifrą skaitytojas taip pat gali rasti tam tikros kolekcijos leidinius. Žymių dovanotojų, pavyzdžiui, Mykolo Giedraičio ar A. R. Čaplinsko, dovanoti leidiniai papildomai žymimi ir specialiu spaudu. Nuo 2011 m. birželio elektroniniame kataloge pradėtas pildyti laukas, kuriame fiksuojamas gaunamo leidinio perdavėjas ir komplektavimo šaltinis. Toks leidinių žymėjimo būdas naudingas tvarkant asmenines kolekcijas. Pagal šiame lauke įvestos informacijos duomenis gali būti vykdoma paieška.

Toliau išsamiau apibūdinsime tris skirtingo pobūdžio asmeninių bibliotekų knygų paveldo atvejus, atskleidžiančius jų istorijos, gavimo būdų, tvarkymo ir pristatymo įvairovę Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje:

1. Kunigaikščio Mykolo Giedraičio biblioteka (gauta 2008 m.). Rankraščių fondas gautas 2010 m. (saugomas kaip atskiras fondas: F390 Giedraitis Mykolas);
2. Istoriko Antano Rimvydo Čaplinsko biblioteka (gauta 2011 m.);
3. Poeto Justino Marcinkevičiaus biblioteka (suregistruota ir aprašyta 2011–2012 m., tuomet dauguma leidinių perduota

Prienų Justino Marcinkevičiaus viešajai bibliotekai).

Visos trys asmeninės bibliotekos rinktos tikslingai. Joms atskleisti pasirinkti du galimybių variantai: 1) kai priimamas visas siūlomas rinkinys, nes didžiosios dalies leidinių biblioteka neturi; 2) kai biblioteka siūlomų knygų iš asmeninės bibliotekos jau turi ir savo fonduose naujos kolekcijos neformuoja, bet ją, kaip itin vertingą, atskleidžia sudarydama virtualų katalogą.

Mykolas Giedraitis (Michał Giedroyc, g. 1929) savo asmeninę biblioteką apibūdino kaip darbinę mokslininko biblioteką. Oksforde gyvenantis istorikas kilęs iš garsios kunigaikščių Giedraičių giminės. Paminėtina bent keletas jo ypatingos biografijos faktų. M. Giedraitis gimė 1929 m. Lobzove prie Derečino (dabar Baltarusijoje) Lenkijos senatoriaus Tado Giedraičio (Tadeusz Giedroyc) (1941 m. sušaudytas NKVD Červenėje) ir Anos Šostakovskos (Anna Szostakowska) šeimoje. 1940 m. Mykolas su motina ir seserimis buvo deportuoti į Šiaurės Kazachstaną, iš kur jiems pavyko evakuotis į Iraną su generolo Władysława Anderso armija, o vėliau emigruoti į Angliją [11, 12]. Londono universitete studijavo aeronautiką ir taikomąją matematiką, tačiau nuo jaunystės domisi istorija. Mykolas Giedraitis tyrinėja Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriją ir jaučia ypatingą simpatiją Lietuvai. Rūpindamasis savo kilmingos giminės atminties išsaugojimu Lietuvoje, M. Giedraitis finansavo Videniškių vienuolyno freskų restauravimo darbus, taip pat prisidėjo prie paminklo pastatymo Mikalojui Daukšai ir Žemaičių

vyskupui Merkeliui Giedraičiui Varniuose. Už paramą Lietuvai M. Giedraitis yra apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

Gyvendamas Londone, M. Giedraitis pradėjo kaupti savo asmeninę biblioteką bei archyvą. Apsisprendęs palikti savo šeimos knygų kolekciją ir archyvą Lietuvai, jis, habil. dr. Aldonos Prašmantaitės (ji tyrinėjo Žemaičių vyskupo Arnulfo Giedraičio gyvenimą ir veiklą) patarimu, pasirinko Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteką dėl gausių ir vertingų fondų, garbingų tradicijų ir ypatingo dėmesio istoriniam ir kultūriniam LDK paveldui. Knygos buvo atrinktos, kai bibliotekos darbuotoja Ana Venclovienė apylankė M. Giedraitį Oksforde. 2008 metų rugsėjį kolekcija su Lietuvos Respublikos ambasados Jungtinėje Karalystėje pagalba buvo pervežta į Lietuvą.

Šiuo metu M. Giedraičio kolekciją LMA Vrublevskių bibliotekos fonduose sudaro 1173 egzempliorių (1075 pavadinimų), iš kurių iki šiol biblioteka turėjo tik apie 170. Išsamiai Mykolo Giedraičio kolekcija buvo pristatyta leidinyje „Tarp knygų“ [11, 12–16]. Čia papildydami pridursime, kad chronologinės dovanotų knygų išleidimo ribos – 1798–2008 metai. Didžioji dalis knygų išleistos XX amžiaus antrojoje pusėje. Dauguma dovanotų leidinių – monografijos, išleistos užsienyje. Didžiausia jų dalis yra anglų (apie 540 pavadinimų) ir lenkų (per 430 pavadinimų) kalbomis. Kolekcijoje yra po 50 knygų lietuvių ir rusų kalbomis, taip pat keletas knygų ukrainiečių, baltarusių, prancūzų, vokiečių ir italų kalbomis.

Visų leidinių antraštiniame lape – specialiai bibliotekos užsakymu pagamintas spaudas su užrašu „Mykolo Giedraičio dovana“. Dovanotojo pageidavimu knygos paženklintos jo asmeniniu ekslibrisu, kuriame pavaizduotas Anglijos, Velso ir Šiaurės Airijos herbų kolegijos patvirtintas jo giminės herbas su Giedraičių heraldinėmis figūromis: kentauru ir rože.

M. Giedraičio perduota asmeninė biblioteka atspindi mokslinius ir kultūrinius jo interesus, daugiausia susijusius su LDK bei XX amžiaus Rytų Europos istorija, ypač su kunigaikščių Giedraičių giminės istorija ir genealogija. Nemažą kolekcijos dalį sudaro jo artimųjų ir bičiulių dovanos. Šios knygos liudija nepaprastai plačius jų savininko interesus. Daugelis jų vertingos ir dėl jose esamų literatų, istorikų, politikų, kultūros ir visuomenės veikėjų autografų bei dovanojimo įrašų. Minėtini žymių žmonių bei M. Giedraičio bičiulių – Leszko Kołakowskio, Jerzy’o Giedroyco ir Normano Davieso – dedikaciniai įrašai. Iš viso kolekcijoje – 267 knygos su dedikacijomis ar autografais, iš jų 118 užrašyta knygų autorių. Vertingos ir įdomios knygų savininko marginalijos, suteikiančios papildomos informacijos apie knygų turinį, jos autorių arba provenienciją.

Kolekcijoje gausu LDK istorijos veikalų. Daugumą jų parašė lenkų istorikai (Juliusz Bardach, Oskar Halecki, Jerzy Kłoczowski, Marcelli Kosman, Piotr Lossowski, Jerzy Ochmański, Henryk Wisner ir kt.). Būtent šioje kolekcijos dalyje ypač daug autorių autografų bei dedikacijų. Taip pat kolekcijoje

esama sintetinių Europos istorijos studijų, šventųjų gyvenimų, gausiai iliustruotų anglišku genealogijos bei heraldikos leidinių, rusų metraščių sąvadų tekstų bei tyrinėjimų ir kt. Kai kuriose knygose išlikę kitokių nuosavybės ženklų. Užrašai, dedikacijos ir ekslibrisai liudija, kad šias knygas Mykolas Giedraitis gavo iš Oksfordo istorikų Johno Fennello ir Paulo Foote’o kolekcijų [11, 14].

Reikšmingą kolekcijos dalį sudaro XX amžiaus Rytų Europos istorijos knygos, tarp kurių nemažai susijusių su paties Mykolo Giedraičio gyvenimo keliu: lenkų deportacijomis į Sibirą bei evakuacija į Artimuosius Rytus, generolo Anderso armijos veikla. Kolekcijoje gausiai atspindėta lenkų išėivijos literatūra, ypač Londono leidyklos „Wydawnictwo Puls“ leidiniai. Jerzy’s Giedroyčas (1906–2000), žymusis Literatūros instituto Paryžiuje redaktorius, buvo Mykolo Giedraičio giminaitis ir bičiulis, todėl kolekcijoje – keliasdešimt memuarinių, publicistinių bei epistolinių leidinių, išleistų Instituto ar susijusių su jo veikla. Išskirtinos M. Giedraičio kolekcijos knygos lietuvių kalba su Lietuvos politikų, mokslininkų, literatų autografais bei dedikacijomis. Jos liudija glaudžius ryšius, kuriuos Mykolas Giedraitis palaiko su savo protėvių žeme.

2009 m. rugsėjo 16 d. bibliotekoje surengtos parodos „Mykolo Giedraičio šeimos knygų kolekcija Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje“ atidarymo iškilmių kalboje habil. dr. Aldona Prašmantaitė pabrėžė M. Giedraičio bibliotekos informacinę vertę sakydama: „Pagrindą sudaro Lietuvos ir Lenkijos valstybės raidos tyrinėjimai Europos

istorijos kontekste, knygos, leistos Londono, Oksfordo, Kembridžo leidyklose praėjusio amžiaus 7–9 dešimtmečiais. Manychiau, tai yra vertingiausia šios bibliotekos dalis, nes jeigu Giedraičių bibliotekoje esančios lenkų istorikų šiuo laikotarpiu leistos knygos pasiekdavo Lietuvos tyrinėtojus, tai anglų ar amerikiečių mokslininkų darbai, ypač iš 8-tojo dešimtmečio, praktiškai buvo neprieinami“ [1]. M. Giedraičio knygos kolekcija parodo išstisus inteligentų kartos, išgyvenusios karą, tremtį bei emigraciją ir puoselėjusios Lietuvos istorinę atmintį nuo LDK iki nūdienos, gyvenimo kelią.

2011 m. vertingą kolekciją padovanojo žinomas istorikas, kultūros veikėjas, knygų apie Vilnių autorius Antanas Rimvydas Čaplinskas (1939–2011). Joje 568 egzempliorių (544 pavadinimų) knygos, iš jų 200 pavadinimų biblioteka anksčiau neturėjo. Knygos išleistos 1932–2009 metais, dauguma – 1945–1990 metais. Kolekcijoje vyrauja leidiniai rusų kalba (259 pavadinimai), lietuvių kalba (110 pavadinimų), vokiečių kalba (80 pavadinimų). Yra po keliolika knygų anglų ir prancūzų, po kelias italų, danų ir kitomis kalbomis. Bibliotekai padovanoti leidiniai pažymėti specialiu spaudu. Didžiausią A. R. Čaplinsko dovanotų knygų dalį sudaro menui skirti leidiniai. Tarp jų – sintetinės Europos ir Azijos šalių meno studijos, dailininkų biografijos, tapybos, grafikos, skulptūros kūrinių reprodukcijų rinkiniai, tapytojų kūrybai ir muziejų bei galerijų kolekcijoms skirti meno albumai, žinynai, atvirukai ir kt. Pažymėtinas Pauliaus Galaunės redaguotas straipsnių rinkinys, skirtas M. K. Čiurlioniui (Kaunas, 1938).

A. R. Čaplinskas ypač domėjosi Vincento van Gogho kūryba: vien apie šį dailininką surinko 20 leidinių, turėjo vokiečių kalba išleistus paties van Gogho laiškus (*Sämtliche Briefe*, Bd. 1–6, 1965). Anot menotyrininkės Justinos Kučinskaitės, vertingiausi yra mažo tiražo reprodukcijų albumai su originaliomis įklijuotomis paveikslų nuotraukomis [5]. Kolekcijoje nemažai knygų, priklausančių kelioms žinomoms meno monografijų serijoms: *Malá encyklopedia sztuki* (34 kn.), *Города и музеи мира* (16 kn.), *Очерки истории и теории изобразительных искусств* (20 kn.), *Из истории мирового искусства* (18 kn.), *Памятники мирового искусства* (8 kn.).

Be knygų, meno albumų, reikia paminėti ir A. R. Čaplinsko perduotą vertingą ekslibrisų kolekciją (4000 vienetų), taip pat pabrėžti, kad yra itin vertingų specialiai Lietuvoje ir užsienyje išleistų ekslibrisams skirtų leidinių. Tai Vinco Kisarausko, Vytauto Jakšto, Genrietos ir Anatolijaus Burmaginų, Anatolijaus Kalašnikovo ir kitų ekslibrisomeistrų kūrybos knygos, ekslibrisų autorių parodų katalogai, ekslibrisams skirtų tarptautinių suvažiavimų medžiagos leidiniai, unikali Vilniaus ekslibrisų klubo kronikos laida (1983 m.).

A. R. Čaplinsko kolekcijoje gausu Lietuvos poetų poezijos rinkinių: Justino Marcinkevičiaus, Pauliaus Širvio, Janinos Degutytės, Algimanto Baltakio, Alfonso Maldonio ir kt. Esama Rusijos ir kitų užsienio šalių poetų (vertimų į rusų kalbą) kūrybos pavyzdžių. Šioje kolekcijos dalyje taip pat yra serijų: *Сокровища лирической поэзии* (10 kn.), *Мастера поэтического перевода* (3 kn.) ir

kt. Taip pat minėtini leidiniai, skirti įvairių pasaulio šalių bei miestų kultūros ir istorijos tyrimams, žodynai ir enciklopedijos.

Kone trečdalį kolekcijos knygų puošia specialiai A. R. Čaplinskui sukurti ekslibrisai. Kolekcijoje – 161 knyga (1956–1984 m.) su 17 skirtingų ekslibrisų. Dažniausiai pasitaiko V. Jakšto kurti ekslibrisai, vienas tokių variantų yra 77, kitas – 34, o trečias – 15 knygų. Devyni ekslibrisai pasitaiko po vieną, kiti – po kelis kartus. Vienos serijos knygose visada užklijuoti vienodi ekslibrisai. Kartais ant knygos užklijuotas ekslibrisas atspindi jos turinį: albume *Графика Пикассо* (Maskva, 1967) įklijuotas Pikaso (Picasso) stiliumi Vytauto Kisarausko kurtas ekslibrisas. V. Kisarausko ekslibrisas su meniškai apipavidalinta dedikacija A. R. Čaplinskui puošia V. Kisarausko knygą *Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918* (Vilnius, 1984). Kolekcijoje yra kelios knygų autorių ir iliustruotojų – V. Kisarausko, Stasio Krasausko ir Algirdo Steponavičiaus – dedikacijos. Tai ypač vertinga kolekcija, reikalaujanti atskiro tyrimo. Pabrėžtina, kad tarybiniais metais tokią išpūdingą knygų kolekciją buvo itin sunku sukaupti, ji liudija išskirtinį savininko atsidasvimą menui ir literatūrai.

Paminėtina ir pati naujausia, tik 2011 metų spalį pradėta tvarkyti visos Lietuvos mylimo ir gerbiamo poeto akademiko Justino Marcinkevičiaus (1930–2011) asmeninė biblioteka, kurią įprasminti pasirinktas netradicinis būdas. Šiuo metu biblioteka yra Vilniuje, poeto namuose, tačiau didžiąją jos dalį ruošiamasi perduoti Prienų rajono savivaldybės viešajai bibliotekai, pavadintai

Justino Marcinkevičiaus vardu. Ten ketinama įkurti memorialinį kambarį. Kol biblioteka dar Vilniuje, nuspręsta suregistruoti visas jos knygas, o vėliau išleisti J. Marcinkevičiaus asmeninės bibliotekos katalogą. Taip pat yra minčių ir apie elektroninį šios kolekcijos variantą, kuris būtų pristatomas LMA Vrublevskių bibliotekos internetiniame puslapyje. Taigi, nors didžioji dalis knygų bus Prienuose (dalis lieka poeto namuose), manoma, kad visiems prieinamas elektroninis šios asmeninės bibliotekos variantas *in corpore* bus įdomus ir informatyvus. Tai naujas ir neįprastas būdas įprasminti asmeninę kolekciją. Virtualus katalogas leidžia patogiai nagrinėti rašytojo kūrybos šaltinius, atskleisti poeto asmenybę ir domėjimosi sritis. Tai galėtų būti vienas iš būdų išspręsti problemas, susijusias su patalpų stygiumi akademinėse bibliotekose, t. y. knygos virtualiame kataloge pristatomos bibliotekos tinklalapyje, o fiziškai saugomos kitur.

Poeto knygos registruojamos fiksuojant eiliškumą lentynose. Toks bibliotekos aprašymo būdas išsaugo jos autentiškumą, parodo ją tokią, kokią paliko poetas, padeda atskleisti jo požiūrį į savo knygas. Registruojant knygas, išrašomos dedikacijos, užfiksuojami knygose randami poeto rankraščiai ir kiti įvairūs dokumentai (laiškai, kvietimai, lankstiniai, nuotraukos), dažniausiai susiję su aprašoma knyga. Knygoje rasti poeto rankraščiai išimami, pažymint, kokioje knygoje jie rasti (jie bus perduoti Lietuvos literatūros ir meno archyvui). J. Marcinkevičiaus biblioteka jau beveik aprašyta (suregistruota apie 3000 įrašų), taigi galime pasidalyti pirmosiomis išvalgomis.

J. Marcinkevičiaus bibliotekos knygosė ypač gausu dedikacijų. Kaip sakė pats poetas: „Ką gi gali rašytojas dovanoti vienas kitam? Aišku, knygas. Kiekviena tokia knyga daug ką primena“ [6, 354]. Kaip pavyzdį galime pateikti garsaus prancūzų karikatūristo Jeano Effelo knygą *De la Debré à la Pompidour* (Paris, Denoël, 1964). J. Marcinkevičius prisimena: „Pasirašydamas savo karikatūrų knygą, jis nupiešė tituliniam lape angeliuką su gėlyte tarp lūpų – personažą iš „Pasaulio sutvėrimo“ ciklo. „Tai mano firminis ženklas“ – pajuokavo dailininkas“ [6, 354–355].

J. Marcinkevičiaus bibliotekoje daug knygų su lietuvių rašytojų, kitų žymių žmonių dedikacijomis. Paminėtinos Algimanto Baltakio, Juozo Baltušio, Bernardo Brazdžionio, Viktorijos Daujotytės, Vytauto Kubiliaus, Alfonso Maldonio, Vincento Sladkevičiaus, Mykolo Sluckio, Arvydo Šliogerio ir daugelio kitų dedikacijos. Knygose esantys įrašai atskleidžia poeto ryšius su jį supusia aplinka.

Šioje bibliotekoje – daug ir įvairių pasaulio šalių poezijos knygų, enciklopedijų, žodynų, literatūros kritikos bei meno albumų. Vertingi yra poeto komentarai ir pastabos knygų tekstuose. Pažymėtina, kad knygos lentynose kruopščiai surikiuotos, dažniausiai to paties poeto knygos yra viena šalia kitos. Bibliotekoje surinktos J. Marcinkevičiaus knygos, išverstos į daugybę pasaulio kalbų (jos dažnai su vertėjų dedikacijomis). Taip pat surinkti periodiniai leidiniai, kuriuose buvo spausdinta J. Marcinkevičiaus kūryba. Tai humanitarinio pobūdžio mokslinė biblioteka, turinti ypatingą reikšmę literatūros kritikai ir apskritai Lietuvos knygos kultūros istorijai.

Poeto meilę Lietuvai, gimtinei, krašto gamtai, šeimai liudija jo darbo kambaryje esantys daiktai (juos 2011 m. išleistoje knygoje *Apie Justiną Marcinkevičių* aprašė literatūrologas Valentinas Sveticikas [10, 204–212]). Ypatingą poeto pagarbą knygai rodo šie jo žodžiai: „Prieš ją [t. y. knygą, – aut.] nublinksta viso pasaulio stebuklai, ji – visų mokslo ir technikos laimėjimų lopšys, visų mūsų dvasinių galių motina. Kada nors knygos atėjimas bus prilygintas dieviškosios ugnies pagrobimui – nes kuo mes ginamės nuo tamsos ir smurto žvėrių, jei ne knyga, kuo šildom sugrubusią sielą: kieno, jei ne knygos šviesa mus vedė ir veda pasaulio ir mūsų pačių širdies labirintais?“ [6, 94]. J. Marcinkevičiaus asmeninės bibliotekos įpaveldinimo darbą Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka pradėjo siekdama prisidėti prie poeto, buvusio Lietuvos mokslų akademijos nario, atminimo įprasminimo.

Asmeninių bibliotekų paveldas institucinėse bibliotekose vertas didesnio visų mūsų dėmesio. Tokių kolekcijų pristatymas viešojoje erdvėje naudingas ir platesnei visuomenei, ir įvairių sričių mokslininkams, renkantiems informaciją išsamesniems tyrimams. Naujos technologijos leidžia asmeninėms bibliotekoms suteikti naują gyvenimą. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos taikoma asmeninių kolekcijų tvarkymo praktika rodo, kaip keičiantis technologijoms ir esant įvairioms su kolekcijomis susijusiomis aplinkybėms galima operatyviai ir informatyviai atskleisti jų turinį skirtingais spausdintinio paveldo sklaidos būdais.

NUORODOS

1. Aldonos Prašmantaitės kalba parodos atidaryme 2009 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/veikla/parodos/parodos-2006-2009/giedraiciu-kolekcija/171>>.
2. BIKAUSKIENĖ, D. Paroda „Profesorės Marijos Gimbutienės atminimui“ [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. sausio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/naujienos/paroda-gimbutienei>>.
3. BIRŽIŠKA, V. *Neužgijusios žaizdos*: atsiminimai iš Vilniaus 1920–1922 m. Kaunas: Vilniui vaduoti sąjunga, 1936, p. 98.
4. *Knygotyra*: enciklopedinis žodynas. Vilnius: Alma littera, 1997, p. 201–201.
5. KUČINSKAITĖ, J. Bibliotekos geradariai: Antanas Rimvydas Čaplinskas [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. sausio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/naujienos/641>>.
6. MARCINKEVIČIUS, J. *Dienoraščiai ir datos*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011, p. 94, 354–355.
7. NARBUTIENĖ, D. Konstantino Jablonskio asmeninės bibliotekos raritetai. Iš *Konstantinas Jablonskis ir istorija*: [straipsnių rinkinys]. Sudarė Edmundas Rimša. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2005, p. 55–64.
8. Rinkiniai ir kolekcijos. Iš *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka* [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. sausio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/lt/fondai/kolekcijos>>.
9. RUDOKAS, J. Anais laikais jam lygaus nebuvo. *Vėidas*, 2011, nr. 45, p. 40.
10. SVENTICKAS, V. *Apie Justiną Marcinkevičių*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011, p. 204–212.
11. VENCLOVIENĖ, A. Mykolo Giedraičio biblioteka – Lietuvai. *Tarp knygų*, 2009, nr. 12 (611), p. 12–16.

THE HERITAGE OF PERSONAL BOOK COLLECTIONS IN THE WRÓBLEWSKI LIBRARY OF THE LITHUANIAN ACADEMY OF SCIENCES

DAIVA LIUDAVIČIENĖ, ANA VENCLOVIENĖ

Abstract

Based on the collection management practices established in the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, the article deals with problems that arise in managing personal collections and seeking to bring them to readers' attention. The article outlines how collection management is carried out in the Wróblewski Library and describes different methods used to foster access to three of the more valuable collec-

tions. It is stated that presenting a personal collection as an entirety on the library's web page partly solves issues that arise when publications from a single collection are dispersed into different holdings due to shortage of space. The case when a library presents a collection whose books are physically kept not in the library (in this case a virtual catalogue of the collection is to be created) is the subject of a separate discussion.

Įteikta 2012 m. vasario mėn.